

PĚCHOTNÍ ROZHLEDY

ROČNÍK IV.

Redaktor: Podplukovník Bohumil Boček.

ČÍSLO 4.

Kapitán pěchoty Josef Wagenknecht:

Výchova a výcvik poddůstojníků presenční služby vzhledem k poslání poddůstojníka jako prvního vychoovatele vojáka.

Úvod.

Již dávno jsem si přál, aby VÚV při rozpisování svých literárních soutěží pojal do otázek onu, již jsem si vyvolil k řešení a o níž chci promluvit. A hned povím, proč jsem si tak přál. Byl jsem po mnoho let cvičitelem v našich poddůstojnických školách a tu je přirozené, že mne řešení uvedené otázky velmi zajímalo. Leč není dosti jen na tomto důvodu. Kdykoliv jsem se zmínil o nutnosti požadavku, aby náš poddůstojník byl mimo jiné soustavně připravován též na úkol vychovatele vojáka, bylo mi mnohdy vytýkáno, že mám upřílišené požadavky, že zapomínám na stále a stále kratší presenční službu a s ní souvisící racionalisaci celého vojenského výcviku, že nepřihlížím k průměrné inteligenci našeho poddůstojnického dorostu, která na úkol vychovatele prý nestačí, a naopak byl jsem přesvědčován, že u našeho poddůstojníka je maximem souhrnu požadavků, chceme-li a musíme-li dosáhnout, aby byl dobrým cvičitelem vojína se stanoviska technického a taktického a dobrým velitelem družstva nebo roje.

Předem připomínám, že jsem v svých požadavcích, aby náš poddůstojník byl připraven k spolupůsobení při výchově vojína, vždy byl zásadním odpůrcem populárního rakouského hesla: „Požadujte nemožné, abyste dosáhli nejvýše možného“, naopak požadoval jsem od svých žáků v poddůstojnické škole i od poddůstojníků presenční služby u roty vždy jen věci možné.

V poslední době se stalo módou, že se mezi příslušníky armády (i u těch nejmladších) mluví hodně proti t. zv. „filosofování“ v armádě. Jsou hlasy, které — třeba ne veřejně — zaujímají na př. záporné stanovisko ke skutečné praktické potřebě některých novinek, jako vojenské sociologie, psychologie a pedagogiky, což odůvodňují hlavně tím, že prý se z vojny dělá věda, bez níž to dříve také šlo, ba prý i lépe než dnes, tedy věda, která jde prý na újmu řádného, rázného vojenského výcviku technického a hlavně taktického, i výcviku k tuhé kázi a pořádku.

Na jejich adresu — především několik slov.

Celý náš život se v tomto století, hlavně pak od světové války, pronikavě změnil ve všech oborech lidského dění, že téměř nic nezůstalo vlivem pokroku nedotčeno. Nezůstal ušetřen ani obor náš, obor vojenský. Ve věcech t. zv. vojenského „filosofování“ nejde však o novinky v pravém smyslu slova. Není zde alespoň nic, co by tu ještě nebylo. Mnohé ty „novinky“ již dávno byly jako intuice známy a byly indivi-

*) Práce z literární soutěže Vědeckého ústavu vojenského pro štábní kapitány a nižší důstojníky na rok 1933, početné cenou.

duálně, více nebo méně zdařile veliteli různých stupňů praktikovány. Nám pak dnes nejde již o nic jiného, než aby se tyto „novinky“ zavedly generálně, uceleny jen určitou a pevnou metodickou formou, protože všichni nezaujatí velitelé nabyli neklamného přesvědčení, že nám ony „novinky“ usnadní a zlepši možnost dobrého a zdárného vojenského výcviku i vojenské výchovy.

I.

Vycházel jsem vždy, ať v bývalé armádě, tak i v naší armádě československé, se stanoviska předpisů a jich prostého rozumového výkladu. Dnes spatřuji základní kameny našeho vojenského pořádku a výcviku ve Služebním řádě A-I-1 a ve Cvičebním řádě P-I-1.

Z těchto předpisů si dovolím nejdříve citovati některé články, jichž výkladem chci dokázati oprávněnost požadavku, aby náš poddůstojník presenční služby byl též vychovatelem vojáka, a pak teprve chci konkrétně uvést, že požadovaný úkol lze provésti.

1. A-I-1 v čl. 135. „Velitel světnice“ praví: „Velitel světnice je odpověden za kázeň, pořádek a čistotu v ní.“

2. P-I-1, hlava I, čl. 11. (kupon 4) nařizuje: „Za pohovu, hlavně v přestávkách, rozmlouvají velitelé se svým mužstvem a využívají každé příležitosti k soustavnému poučování a výchově. Snaží se, aby poznali své podřízené, získali si jejich důvěru a oddanost, avšak vystříhají se přílišné důvěrnosti, aby si zachovali úctu a mohli pak zvyšovati svůj vliv.“

3. Týž předpis P-I-1, hlava I, čl. 14 činí tento závěr o výcviku jednotlivce: „Výcvik jednotlivce je základem výcviku jednotek. Je nejlepším prostředkem při vojenské výchově, neboť vyžaduje na každém vojinu přesnost, napětí sil a obratnost.“

Vracím se k uvedeným třem příkladům, abych je rozebral.

K 1. Je-li velitel světnice odpověden za kázeň, pořádek a čistotu ve světnici, jak a čím plní svůj úkol odpovědnosti na sebe vložené? Lze dosíci kázně u mužstva ubytovaného ve světnici jen výtkami, určováním k raportu nebo jen osobním příkladem? Je možné zjednat a udržet pořádek a čistotu ve světnici jen rozkazováním, prohlídkami a tresty, jež udílí velitel roty? Každý zaujatý velitel musí odpovědět: „Nikoliv!“ Kdyby velitel světnice postupoval tak, jak shora naznačeno, byl by brzy hotov se svým velením mužstvu ve světnici. Velitel roty by musil denně trestat polovinu mužstva roty, kdyby chtěl udržeti autoritu velitele světnice, z nahromaděných trestů by vyrůstala u mužstva jednak lhostejnost, omrzelost, nechuť k službě, vzdorovitost a nenávist anebo strach, obava i hlasitě promluvit nebo šlápnout, duševní i fyzické napětí mužstva atd. Takové by byly důsledky nesprávného počínání velitelů světnic, kdyby chtěli kázeň, čistotu a pořádek mužstvu nakomandovat. To by z roty udělalo něco, co by se jistě nepodobalo „velké rodině“. — Kázeň, pořádek a čistota se nedají nadřít, ani nalít do hlavy. K těmto vojenským ctnostem je třeba, aby velitelé světnic, kteří jsou za kázeň, pořádek a čistotu odpovědní, své mužstvo vychovávali, a to zcela pravidelně podle jisté soustavy. Jak vychovávat — o tom promluvíme později. Velitelé světnic jsou zpravidla poddůstojníci presenční služby. Docházíme tedy k prvnímu odůvodnění potřeby, aby poddůstojník presenční služby vychovával svěřeného vojína ke kázní, pořádku a k čistotě.

K 2. Za pohovu a v přestávkách mají velitelé rozmlouvat se svým mužstvem, mají je poučovat a vychovávat. Mají poznat své podřízené, získati si jejich důvěru a oddanost, ale mají se vystříhati důvěrností, aby si pak — kdyby tak nečinili — nemusili těžko znovu dobývati ztracené úcty, bez níž by nemohli vykonávat potřebný vliv na podřízené. Pravda — velitelem zde může být míněn i velitel praporu, roty i čety, ale těm by snad nebylo potřeba radit, aby se vystříhali důvěrností při styku s mužstvem. Jsem přesvědčen, že zde tímto ustanovením předpisu je míněn nejvýše velitel čety, ale hlavně velitel světlice, družstva, ba i ten svobodník, velitel roje. Předpis praví jasně: „... velitel má při těchto příležitostech poučovat a vychovávat.“ Dedukujeme tedy i zde, že při uvedených různých příležitostech má vychovávat i poddůstojník presenční služby.

K 3. Řekl jsem podle P-I-1, že výcvik jednotlivce je základem vojenského výcviku a že je nejlepším prostředkem při vojenské výchově. Kdo pak cvičí vojína při individuálním výcviku? Není to ani velitel roty, ani velitel čety. Ti řídí, opravují a dozírají při tomto výcvikovém údobí, ale výcvik sám provádí od rána do večera cvičitel, t. j. hlavně poddůstojník presenční služby. A tento poddůstojník si přisvojuje při tom zcela právem ovoce své práce tím, že každého jednotlivého vojáka, který mu byl svěřen, při výcviku jednotlivce přímo i nepřímo vychovává.

Z uvedených tří příkladů jasně a určitě poznáváme oprávněnost požadavku vojenské správy, aby poddůstojník presenční služby byl prvním vychovatelem vojáka.

Leč není dosti na těchto příkladech. Pozorujeme-li strukturu všeho života a dění v našem vojenském prostředí, ať v kasárnách nebo na cvičišti, ať v strážní službě nebo při cvičeních mimo posádku, pozorujeme, že přes všechny naše demokratické zásady je to za všech téměř okolností vždy jen jeden stupeň velitelů, představených anebo vyšších, který je v neustálém styku s naším vojínem.

Důstojník a rotmistr se stýkají s vojínem ponejvíce jen ve službě, ale po službě mají oba jisté stavovské, společenské a rodinné povinnosti, jež je váží k třídám a společnostem, v nichž se zřídka kdy objevuje podřízený jim vojín. Ani déle sloužící poddůstojník, ač přebývá v kasárnech, není v těsném, neustálém styku s vojínem. I on, již jen jako věkem starší, namnoze inklinuje k společnosti, v níž zřídka kdy vidíme prostého vojína. Zato je však s naším vojínem téměř vždy a všude náš poddůstojník presenční služby. Ten, mimo nepatrné výjimky, s naším vojínem bydlí, spí, jí, pracuje, na stráž bdi, s ním cvičí, jde na vycházku, chodí do divadla a do kina, s ním jede na dovolenou, zkrátka s ním sdílí všechny slasti a strasti vojenského života. Při tomto neustálém styku poddůstojníka presenční služby s vojínem pozorujeme pak s hlediska výchovného mimo jiné obzvláště tu závažnou okolnost, že poddůstojník má možnost zevrubně poznati vojínovu povahu, jeho pudy, vášně, sklony, zkrátka celou jeho mentalitu duševní, což pro vychovatele je hlavním předpokladem možnosti vychovávat a je tudíž akvisicí nejcennější. Vždyť umění vychovávat znamená především poznat přirozenost chovancovu, t. j. poznat jeho přednosti a nedostatky, aby pak při praktické výchově podle účinných poznatků mohly býti voleny výchovné prostředky, správně odpovídající individualitě chovancově. Této veliké výhody ve výchově vojína poddůstojníkem nemá na příklad ani učitel, ani důstojník, protože onen

nemá možnosti poznati žáka v životě mimo školu, právě tak, jako tento nemá příležitosti poznati vojína mimo službu. Pro důstojníka je pak výchova vojína ještě nad jiné ztížena tím, že mnohý voják se v služebním styku umí výborně přetvářet a nedovolí odhalit své nitro. Naproti tomu přetvářka vojinova před poddůstojníkem, s nímž se stále stýká, nikdy nemůže být trvalá a úplná. I přes největší opatrnost vojínovu nastanou v životě vojenském okolnosti, kdy on svou duši a své hodnoty mravní ukáže v pravém světle pravdy.

A my nemáme těchto jedinečných příležitostí využít, aby za všech těch různých okolností, kdy není přítomen představený, důstojník anebo rotmistr, náš poddůstojník podle svých schopností a sil nevystoupil jako vychovatel našeho vojáka, kdykoli se toho objeví potřeba? Jistě, že chceme, ba musíme v zájmu svém i v zájmu armády této příležitosti využít.

Jenže nestačí jen chtít, nestačí jen nařídít, aby se tak vždy a všude dalo. My musíme našeho poddůstojníka k tomuto úkolu připravit. Tato příprava nesmí být náhodná, nesmí být ponechána na vůli nebo libovůli představených. Tato příprava musí být logicky soustavná, metodická. Je nade vše jasné, že půjde v zásadě o dvě složky v této přípravě, a to poddůstojníka k naznačenému úkolu vychovat a vycvičit. Známe-li úkol, ptáme se po prostředcích a po ostatních okolnostech. To znamená in concreto, kdo to má dělat, kde se tak má dít, kdy má být náš poddůstojník připravován, a jak má být vychován a vycvičen, aby mohl být vychovatelem vojáka? Na tuto otázku odpovím později.

II.

Prof. dr. Václav Maule klade na vychovatele tyto požadavky: „Zveme-li vychovatelem toho, kdo je způsobilý vychovávat, rozumíme tím, že on musí především poznat přirozenost chovancovu a užívat pak podle ní účelných výchovných prostředků. Umění vychovávat, znamená především nutnost lásky vychovatele k chovanci za předpokladu rozumu a rozvahy u vychovatele. Tam, kde některé z těchto důležitých složek chybí, není možno provádět výchovu tak, jak by tomu mělo být.“

Vezmeme především naznačené podmínky výchovy podle slov dr. Mauleho za základ a pozorujeme s jejich hlediska hodnoty našeho poddůstojníka presenční služby jako prvního vychovatele našeho vojáka, resp. pozorujeme a zjistíme, do jaké míry je náš poddůstojník presenční služby schopen a způsobilý k tomu, aby mohl uvedený úkol splnit.

Jde nám celkem o odpověď na čtyři otázky, a to:

1. Může náš poddůstojník presenční služby jako vychovatel vojína poznat přirozenost chovancovu?

2. Můžeme spoléhat, že podle učiněných poznatků bude umět volit správné výchovné prostředky?

3. Můžeme počítat s tím, že náš poddůstojník má rád svěřené vojíny, jež má vychovávat?

4. Lze předpokládat, že má náš poddůstojník presenční služby dostatek rozumu a rozvahy, aby mohl zdárně plnit naznačený úkol?

K 1. Ke konci kapitoly I. jsme zjistili, že v praktickém životě vojenském jsou dány všechny mimořádné příznivé okolnosti, směřující k tomu, aby náš poddůstojník presenční služby přirozenost vojinovu dokonale poznal. Nebudu je proto opakovat. Průměrná inteligence našich poddůstojníků presenční služby plně postačí k tomu, aby dovedli pozorovat

a určit přirozenost chovancovu. Aby toto pozorování a určování nebylo ponecháno na individuálních dohadech a tápáních poddůstojníků-vychovatelů, je třeba je jen logicky a metodicky srovnat a utřídit podle nejprimitivnějších zásad psychologicko-sociologických. Bude tedy potřeba jen prostě jednoduše a prakticky naučit našeho poddůstojníka, jak se má na přirozenost vojínovu dívat a jak ji k danému budoucímu úkolu určit.

K 2. Řešení této otázky bude pro poddůstojníka již těžší, ale přece ne do té míry, aby se tomu prakticky nenaučil. Absolutně však nelze si mysliti, abychom mu dali tolik potřebných vědomostí, aby on podle přirozenosti chovancovy sám, iniciativně a z vlastního intelektu vycítil a určil každou nuanci výchovných prostředků bez naší rady. Na to na vojně není času. Naproti tomu tvrdím, že nebude těžké naučit poddůstojníka znát několik nejzákladnějších typů přirozenosti našeho vojína se stanoviska psychologicko-sociologického a jim odpovídající výchovné prostředky, jichž podle poznané určené individuality chovancovy bude pak v tom neb onom případě podle jistých okolností používat. Doufám, že čtenář-praktik se mnou souhlasí a že se mnou i věří, že můžeme spoléhati na vtip a pohotovost našeho poddůstojníka, aby on, takto připraven, dovedl sám výchovné prostředky vhodně voliti a jich užiti.

O praktickém provádění řešení otázek 1. a 2. zmíním se obšírněji v kapitole III.

K 3. Na třetí otázku můžeme snadno odpovědět. Mezi poddůstojníkem presenční služby a mužstvem panuje ve velké většině případů poměr přátelský, mnohdy až příliš kolegiální. Je to přirozený zjev, protože oba jsou zpravidla stejného věku, nastupovali společně presenční službu a pocházejí obvykle ze stejného občanského prostředí. Velkou úlohu zde ovšem má i společné soužití za téměř stejných podmínek v životě vojenském. Nebude tedy těžkým úkolem dosíci toho, aby poddůstojník-vychovatel měl svého vojína-chovance rád. Lásku nebo náklonnost k vojínovi musí vždy a stále vštěpovat poddůstojníkovi jeho představení, počínaje již ve škole poddůstojnické, dále pak velitelé čet a rot. Musí však býti stále zdůrazňováno, aby se poddůstojníci vystríhali v praxi přílišných důvěrností, aby si tak zachovali úctu podřízených vojáků a mohli pak zvyšovat svůj vliv na ně (P-I-1, hlava I, čl. 11, kupon 4).

K 4. Řekl jsem již v odpovědi na první otázku, že náš průměrný poddůstojník má značný stupeň inteligence. Leč inteligence není vše. Přes to, že dnešní kultura přeceňuje inteligenci i proti charakteru, tvrdím, že je to zjev nezdravý, protože ne každý inteligent má charakter, rozum a rozvahu. Nemůžeme-li se tedy držet inteligence, je třeba opominouti intelektualismus a hledat intuice, které by nám určily, kde hledat rozum a rozvahu, jako vlastnosti pro poddůstojníka-vychovatele i nejnížší velitele vždy tolik žádané. Docházíme k poznání, že rozumu a rozvaze nelze naučiti již proto, že jsou to vlastnosti duševní, jež jsou jistým osobám buď vrozeny, nebo jež si možno za normální přirozenosti osvojití teprve tvrdými praktickými zkušenostmi života. Obě uvedené určení osob, majících bystrý rozum a značnou dávku rozvahy není však v praxi zcela náhodné, nýbrž je ve velké většině případů vázáno příslušností k jistému občanskému prostředí sociologickému. Povím hned konkrétně a stručně, že na příklad co do rozumu a rozvahy u mladých mužů má převahu venkov proti městu, nebo ti, kteří většinu života tráví v přírodě,

o ní přemýšlejí a od ní se učí, jsouce na ní závislí, ti, kteří se s jejími krutostmi musí rváti, proti těm, kteří žijí v ruchu měst v dílnách a kancelářích poměrně pohodlněji. Nebudu uvádět důkazy (prof. dr. J. Bláha: „Sociologie sedláka a dělníka“), ale konstatuji prostě, že ne nadarmo zevšeobecnělo na vojně i jinde rčení: „Vezměte na to zdravý selský rozum!“ Chceme-li z tohoto poznání těžit, můžeme tvrdit, že většina poddůstojníků presenční služby, pocházejících hlavně z venkova, má dnes tolik rozumu a rozvahy, že to postačí k plnění úkolu poddůstojníka-vychovatele. Konečně v každém případě sporném musí najít poddůstojník ochotnou pomoc, podporu a řadu u svého velitele čtyř a roty.

Spojím-li v závěru odpovědi na otázky 1., 2. i 4. se svými praktickými zkušenostmi, musím konstatovati, že průměrně u dosti velkého počtu branců najdeme již v značné míře dosti ustálený charakter a dobře vyvinutý smysl pozorovatelský, orientační, kombinační, smysl pro odpovědnost a j., mimo bystrého rozumu a rozvahy, t. j. vlastnosti potřebné poddůstojníkovi presenční služby, jakožto vychovateli vojáka. Je však také hodně na nás důstojníků, abychom právě těchto dobrých vlastností u branců, vyšších z jistých socioloických prostředí, dovedli využití tím, že právě tyto vojiny vybereme a pošleme do poddůstojnických škol, byť i se tam sami nehlásili. Nedávejme napříště při výběru do poddůstojnických škol přednost jen oněm, kteří před námi stavějí na odív svou ráznost, britkost a hrmotnost, pod kterýmižto jinak dobrými vojenskými vlastnostmi jsou nám mnohdy dočasně skryty vlastnosti (pro budoucího poddůstojníka vůbec a vychovatele zvláště) špatné, jako bezcharakternost a hulvátství, t. j. vlastnosti prýstící se z absolutního nedostatku rozumu a rozvahy. Poddůstojníci z takovýchto posledně jmenovaných branců nejenže nejsou s to vojiny vychovávat, ale docela kazí a ničí i to, co pracně vybudovali vychovatelé důstojníci a rotmistři. Z nich bude mítota rota vždy více škody než užítku.

Tím docházím k poznání, že náš poddůstojník za normálních okolností může požadavkům naň kladeným jako na vychovatele — vyhověti. Nebude však výsledek u všech stejný a úplný, protože jsme všichni jen lidé. Přicházím tak ke kapitole III, v níž chci pojednat o podrobném způsobu výchovy a výcviku poddůstojníka presenční služby jako prvního vychovatele vojáka.

III.

Vracím se, abych poněkud obsírněji odpověděl na otázku uvedenou na konci kapitoly I.

Uvědomíme-li si, že nikoliv jediným, ale přece jen velmi důležitým požadavkem ve výchově je osobní dobrý příklad vychovatele, daný chovancům, zjistíme, že příprava našeho budoucího poddůstojníka-vychovatele po této stránce sahá vlastně již do doby dávno před nastoupením do presenční služby. Poddůstojník musí dávat dobrý příklad svým podřízeným především v lásce k vlasti, v ukázněnosti a plnění rozkazů, dále v bezvadném vystupování v prostředí kasárním i mimo ně, v strídmosti v jídle a pití, v styku s ženou a řeči o ní, v sebezapírání při nadměrné námaze a únavě, zvláště za mimořádných okolností, v řeči o představených, v poctivosti, pravdomluvnosti, v čistotě duševní i tělesné atd. K těmto dobrým vlastnostem, jež jsou základem charakteru československého občana, musí být náš poddůstojník již jako budoucí bránc vychováván

z mládí v rodině a ve škole, později i ve společnosti, jakožto jeho občanském prostředí. Jeho výše jmenované mravní základy budou pak zvláště ještě upevněny v jistých organizacích, které mají v svém programu pěstění a šlechtění ducha i těla, na př. v Sokole, Orle, skautském hnutí, D. T. J. a branné přípravě. Jedince zatím, kteří takovou přípravou prošli, musíme si v brancích po nastoupení do presenční služby najít, jich si dobře všimati, abychom po hodnocení jich v celkovém výběru dovedli z nich vybrati budoucí poddůstojníky.

Pro nás pak teprve nyní nastává vlastní práce, abychom tento poddůstojnický dorost vychovali a vycvičili mimo jiné též na budoucí vychovatele našeho vojína.

Vyjděme tedy opět od Cvičebního řádu. V čl. 54 v kap. 16 se praví: „Úkolem škol pro výchovu poddůstojníků je vychovat a vycvičit schopné poddůstojníky a dát jim pevný základ pro úkoly velitelů družstev nebo podobných funkcí.“ Týž předpis stanoví v čl. 9: „Velitel jednotky jest jejím stálým a odpovědným cvičitelem. Výchova a příprava podřízených cvičitelů jest jeho stálou starostí.“ Nebo čteme ustanovení téhož předpisu v čl. 33: „Úlohou velitele roty je vychovat dobré poddůstojníky, vštípit vojínům vojenského ducha... atd.“ Jak z těchto tří citovaných článků Cvičebního řádu vidíme, a jak nás konečně učí i praxe, jest úkolem vychovat a vycvičit poddůstojníka presenční služby na prvního vychovatele našeho vojáka: jednak v poddůstojnických školách, jednak v rotě, kde řečený poddůstojník vykonává službu.

Promluvíme nyní o praxi, jak tento úkol řešit.

Výchova a výcvik poddůstojníků-vychovatelů v poddůstojnické škole.

Rok od roku jsou podmínky práce v poddůstojnických školách těžší. Zatím co při původní dvouleté presenční službě branců měli jsme možnost dáti výcviku a výchově budoucího poddůstojnického dorostu po každé stránce nejlepší možné podmínky, jsme dnes na tom mnohem hůře, a to tím spíše, že vyhlídky do budoucnosti nedávají naději na zlepšení, ba spíše naopak.

První naše poddůstojnické školy trvaly půl roku, takže bylo možné metodicky plynulé rozdělení látky bez chvatu. Cvičiteli (ať důstojníky nebo poddůstojníky) byli vesměs účastníci světové války, kteří neopírajíce se jen o předpisy, mohli při výchově a výcviku budoucího poddůstojníka využítí své zkušenosti a zážitky z války, takže vycvičili a vychovali poddůstojníka hlavně prakticky pro boj a službu v poli. Tito cvičitelé měli však mimo jiné též bohatou praxi v znalosti vojáků různých národností, vojáků různého stáří, různých povolání atd. i se stanoviska psychologicko-sociologického, a to z poznání v situacích, v nichž se jeví duše jedince i psychosa masy v své strohosti a nahotě takovou, jakou ve skutečnosti jest. Mním tím situace, jež mohlo stvořit jen ovzduší války.

Dnes je tomu již trochu jinak. Poddůstojnické školy mají rok od roku trvání kratší, které co nevidět bude trvat sotva již celé čtyři měsíce. Při obsáhlosti látky ve škole bude i při okleštění programu výchovy a výcviku typickou známku školy chvat, což bude jistě na újmu jakosti výchovy a výcviku, na újmu metodičnosti ve způsobu vyučování a ovšem i na újmu hodnoty samých žáků. O cvičitelích s válečnými zku-

šenostmi nemůže již být řeči. Nevím, jak je tomu jinde, ale myslím, že většinou je to dnes jediný velitel poddůstojnické školy, který prožil světovou válku. Všichni ostatní cvičitelé jsou nuceni učit a vychovávat jen podle předpisů a pomůcek.

Za tyto dnešní a budoucí nepříznivé poměry v poddůstojnických školách ovšem nikdo nemůže. Jsou přirozené a nelze je proto žádným způsobem změnit.

Když se po tomto poznání díváme na poslání poddůstojnické školy vůbec a s našeho hlediska (téma této práce) zvláště, poznáváme dále, že právě pro tyto nepříznivé poměry je nutno dnes dáti každé poddůstojnické škole nejlepší možné podmínky, a to:

a) výborného velitele školy, rázného vojáka, ale spravedlivého představeného, který dovede být i otcem svých žáků, člověka znalého duše lidské, pedagoga, inteligenta.

b) nejlepší důstojníky-cvičitele, byť i jejich přidělení škole bylo i na újmu rot i jiné služby a

c) neméně výborné a zdatné poddůstojníky-cvičitele, které velitelé rot neradi ztrácejí. Dočasnou ztrátu osob za b) a c) jmenovaných vyváží a s úrokem nahradí hodnota budoucích poddůstojníků.

d) nejlepšího výkonného rotmistra pluku.

Věci nadmíru prospěje, bude-li možno základní kádr poddůstojnické školy (velitele a cvičitele-gážisty) ponechat po několik let nezměněn. Při systému zařizování některých škol u kádrových pluků lze to snadno provést.

A nyní se podívejme na naši poddůstojnickou školu s hlediska provádění výchovy a výcviku budoucích poddůstojníků jakožto prvních vychovatelů vojáka.

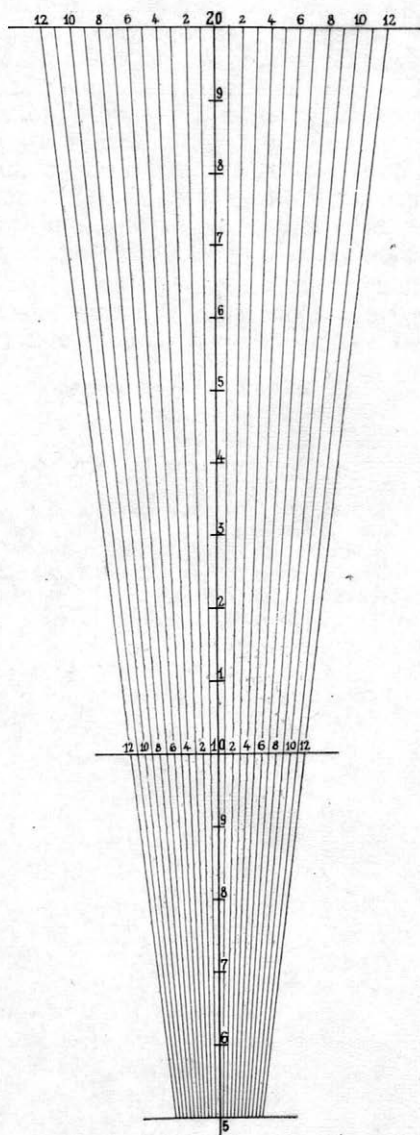
Především musíme konstatovat, že úlohu, všeobecně vychovávat budoucího poddůstojníka jako chovance, musí bráti vždy za svou všichni cvičitelé v poddůstojnické škole, každý podle svého rozsahu působnosti a podle svých schopností, kdežto výchova a výcvik poddůstojníků k naznačenému úkolu budou svěřeny cvičitelům podle zvláštního určení.

V praxi poddůstojnické školy nerozdělujeme výchovu a výcvik poddůstojníka s našeho hlediska každé zvlášť. Zvykneme si, aby bylo pravidlem, že při současné výchově budoucího poddůstojníka k vojenským a občanským ctnostem zároveň tohoto poddůstojníka cvičíme jako budoucího vychovatele tak, jako se i v ostatních oborech vojenské služby výchova a výcvik navzájem prostupují a doplňují. Je to nutné jednak z nedostatku času, jednak z metodických důvodů, protože bychom se později po výchově žáka poddůstojnické školy musili neustále vracet k týmž předmětům se stanoviska výcviku poddůstojníka-vychovatele. Jinak bychom ztráceli drahý čas a musili bychom se stále opakovat.

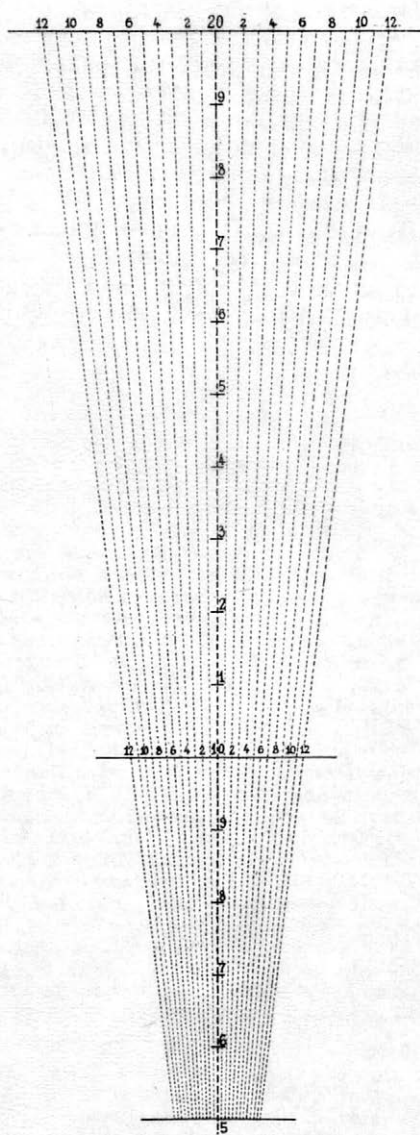
Přistupme nyní k praktickému provedení.

Začneme od cvičitelů-poddůstojníků. Do školy jich bývá velice více, než je potřeba velitelů světnic. Vybereme tedy hned na začátku školy nejlepší z nich a ty určíme veliteli světnic. Tak se ocitáme u prvního stupínku naší výchovy a výcviku budoucích poddůstojníků. Život ve světnici žáků školy bude totiž i mimo službu úplně odlišný od života ve světnici mužstva u rot. Pravidlem zde ve škole musí býti, že styk velitele světnice s žáky zde ubytovanými bude a musí být neustále trpělivým vyučováním, t. j. s našeho hlediska výchovou i výcvikem, ovšem

Pozorovatel 1.

Pozorovatel 2.

K čl. škpt. pěch. Frant. Markalouse a Fr. Petráčka: Střelba s 9cm minometů...

Pěchotní rozhledy, roč. IV., čís. 4 (VR. roč. XV., 1934).

zatím jen v okruhu působnosti velitele světnice. Poddůstojník-velitel světnice neopomine využití žádné příležitosti, aby na praktických příkladech nepoužil základních ustanovení Služebního řádu. Nespokojí se jen tím, aby žáci mohli za jeho vedení život ve světnici mužstva a počínání velitele světnice za různých okolností odpozorovat, ale on je podle pokynů velitele školy iniciativně a promyšleně povede od případu k případu, názorně demonstruje a poučuje. Sam ovšem si musí být stále vědom toho, že je žáky bedlivě pozorován, že bude jeho počínání, byť i potajmu, podrobeno kritice a že jeho skutky budou, třeba ne hned, žáky napodobovány. Musí tedy sám vždy dávat dobrý příklad.

Místo mnoha slov uvedu několik praktických příkladů, v nichž se pokusím naznačit nejen směr, ale i způsob výchovy a výcviku žáků poddůstojnické školy poddůstojníky-cvičiteli.

Obor výchovy a výcviku:

Námět:

1. Výchova a výcvik ke kázni.

Je po vyhlášení denního rozkazu školy. Žáci jsou ve světnici a večeří. Žák A. si postavil šálek s miskou na slánník. Velitel světnice mu to vytkl a nařídil mu, aby misku postavil na kufík. Vojín A. mírně odpověděl, že se nic nestane, protože miska je suchá a čistá, a krájel zatím dále svůj chléb pod políčkou.

2. Velitel světnice namátkou zjistí vzorný pořádek v kufíku vojína D.

Řešení:

Výklad cvičitelův:

1. Velitel světnice ihned zakročil znovu, žák A. potom uposlechl rozkazu a odstranil misku se slánníku.

Velitel světnice využívá příležitosti a všechny poučuje: „Vy — snad všichni — budete jednou na mém dnešním místě. Možná, že uvěříte, že ten voják A. má skutečně šálek se dnem čistým, které neumaže slánník, a přece nesmíte žáku A. povolit a musíte trvat na provedení svého rozkazu právě proto, že je to vojenský rozkaz. Myslíte-li, že tento případ není tak závažný a že lze někdy také v něčem slevit, mýlíte se! Kázeň znamená bezpodmínečné a okamžité uposlechnutí i těch na pohled nejneopatrnějších rozkazů. Budete-li však jednou trpět nekázeň v maličkostech, budou vaši podřízení neukázněni i ve věcech velkých. Kdyby byl žák A. neuposlechl po opakování mého rozkazu, byl bych jej musil určit k raportu, aby byl potrestán. Rozkaz je pro vojáka něco svatého, nedotknutelného a musí být vykonán. Pamatujte si dnešní případ a hleďte, aby se nikdy již neopakoval. Kázeň vašich podřízených bude zrcadlem vaší činnosti výchovné. Jaký pán, takový krám!“

2. Velitel světnice volá žáky do půlkruhu k lůžku vojína D., všechny upozorňuje a poučuje: „Jako budoucí velitelé světnic budete mít mimo jiné též za povinnost dozor nad uspořádáním svršků každého vojína. V kufíku musí být obzvláště pečlivý pořádek a čistota, protože v malé prostora musí být srovnáno mnoho nejrůznějších věcí, které doma jinak pospolu neuschovááme. Zde vidíte vzorný pořádek a čistotu v kufíku vojína D. Všimněte si zde účelně srovnaného čistého prádla (špinavé je jistě již u pračieny), pohleďte na čistotu toaletních potřeb. Zde jsou oddělené urovnány psací potřeby a došlé dopisy atd. Vojína D.,

máte v svých věcech vzorný pořádek. Jsem přesvědčen, že jako budoucí poddůstojník velitel světlice budete mít takovýto krásný pořádek u všech vojinů, kteří vám budou svěřeni." Velitel světlice pokračuje pak ke všem: „Některý den si prohlédnu kufříky vás všech. Doufám, že se nikdo nedá zahanbit a že se mi pochlubíte, jaký dobrý příklad po této stránce budete jednou dávat svým podřízeným.“

3. Velitel světlice zjistí, že žák E. má na jedné botě jen půl podkůvky a že mu v podrážce chybí několik cvočků.

3. Po udělení příslušného rozkazu, aby žák E. do stanovené doby závadu odstranil, upozorní velitel světlice žáky svěřené mu ve světlici na tento případ a ptá se: „Proč má vojin podkůvky a cvočky na erárních botách?“ Po odpovědi na tuto otázku event. doplní odpověď poučením, že železo na botách má šetřit drahou kůži, že každý vojin musí svěřených součástek výstroje i výzbroje šetřit. Dozor nad tímto šetřením má velitel světlice. A dodá: „I vy budete veliteli světlic. Budete-li tento dozor konati leda byle, prohřešíte se nejen proti vojenským předpisům a nařízením, ale i proti svým otcům, kteří platí těžce vydělané peníze na naši armádu. Máte-li dozorati na své mužstvo a je vychovávat k pořádku a šetření erárních věcí, musíte mu především vždy a ve všem dávat dobrý příklad.“

Počínaje třetím měsícem trvání školy budou žáci poddůstojnické školy určováni do funkcí velitelů světlic a jejich zástupců. Tuto svou funkci pak vykonávají za přímého a stálého dozoru poddůstojníků-cvičitelů, kteří až dosud byli veliteli světlic. Protože toto určení potrvá vždy pro dva žáky z téže světlice jeden týden a bude po uplynutí této doby neustále až do konce trvání školy střídáno, jde vlastně o sedmidenní praktické výstupy, při nichž se ve zbývajících 9 týdnech trvání školy vystřídá v každé světlici 18 žáků.

V tomto údobí školy bude při praxi žáků ve velení světlici výchovné působení poddůstojníků-cvičitelů stupňováno, a to jak praktickým vedením jednotlivých žáků, tak i poučováním žáků celé světlice podle nahodilých denních případů života ve světlici žáků a těmto odpovídajících správných a pochybných zásahů vedení světlice žáky jako veliteli světlic (jejich zástupci).

Měl jsem často poddůstojníky-cvičitele v poddůstojnické škole, kteří plnili tento svůj úkol výchovy a výcviku budoucích poddůstojníků téměř vzorně. Leč nebylo tak tomu vždy. Proto je potřeba, aby velitel poddůstojnické školy své poddůstojníky-cvičitele (velitele světlic) k plnění uvedeného úkolu metodicky praktickými výstupy vedl. Může se tak dít jednak v přípravě cvičitelů před nástupem nováčků, ale hlavně to bude hned po zahájení poddůstojnické školy, a to v přestávkách mezi výcvikem a vyučováním nebo také ve zvláštních, k tomu vyměřených hodinách. Konečně na tom již tak nezáleží jako na tom, aby se tak dalo pravidelně.

Po cvičitelích-poddůstojnících musí dojít na cvičitele-důstojníky. Protože nejsou v stálém osobním styku s žáky školy, jako na př. velitelé světnic, a protože jim nehodláme kromě výchovy a výcviku budoucích poddůstojníků s hlediska více méně technického a taktického vyměřit zvláštní hodiny, kde by měli připravovat budoucího poddůstojníka k úkolu vychovatele vojáka, bude jejich činnost v poddůstojnické škole s našeho hlediska usměrněna jen na určité případy podle příležitosti.

Především bude povinností důstojníků-cvičitelů, aby při každé příležitosti utvrzovali a doplňovali známou nám již činnost velitelů světnic-poddůstojníků, a to podle stejných zásad, jak jsem naznačil v předchozí stati. Bude to zejména při prohlídkách čistoty a pořádku v ubytovacích prostorech jejich čet, při prohlídkách výstroje a výzbroje atd., ale též při výchově a výcviku budoucích poddůstojníků v oboru technicko-taktickém, kdykoli se naskytne příležitost k zdůraznění a rozboru výchovného momentu, který zaslouží, aby z něho budoucí poddůstojníci pro svou nastávající činnost jakožto první vychovatelé vojáka dovedli v budoucí své praxi těžiti.

Příklad: Npor. X. probírá s žáky na praktických příkladech ze strážní služby úkoly strážného. Zdůrazňuje nutnost požadavku bdělosti, ostražitosti, svědomitosti atd. Pamatuje, že má před sebou budoucí poddůstojníky, pročež s tohoto hlediska zároveň se zmiňuje o praktických možnostech výchovných metod, jimiž má poddůstojník-velitel stráže na své strážné působit, aby u nich dosáhl v strážní službě požadovaných vojenských ctností a vlastností. Proveďte rozbor osobního dobrého příkladu velitele stráže strážným daného, rozbor kontroly a dozoru nad strážnými i opominutí těchto povinností velitelem stráže, rozbor poučení a nepoučení strážného velitelem stráže podle strážních pravidel atd., jakož i rozbor toho, jak využije velitel stráže volného času v strážní službě nebo jak s výchovného hlediska působí na strážné na strážnici nuda a dlouhá chvíle a jaké to zpravidla má následky.

Veliteli poddůstojnické školy dávám ve výchově a výcviku budoucích poddůstojníků jakožto prvních vychovatelů vojáka úlohu nejširší. Jeho činnost s tohoto hlediska bude zpravidla obsažena v pravidelných programových hodinách, jež po nabytých vlastních zkušenostech doporučuji zařadit do programu školy počínaje druhým měsícem trvání školy. Tento předmět bude v druhém měsíci školy na programu jednou týdně, v druhé polovině školy dvakrát týdně — vždy po jedné hodině. Za předpokladu čtyř měsíců vyučování (bez dovolených a svátků atd.) bude tedy celkem mít pro svou látku asi 22 vyučovacích hodin, což je doba při racionálním využití času a při metodickém uspořádání učiva úplně postačující.

Zde chronologicky sestavený program jeho vyučovací osnovy:

1. Hlavní zásady vyučování se zřetelem na praktickou potřebu těchto zásad pro poddůstojníka vychovatele a cvičitele. 4 hodiny.
2. Výchova podřízených vojáků, část všeobecná 3 hodiny.
3. Návod, jak pozorovat vojny, abychom poznali jejich dobré i stinné stránky 2 hodiny.
4. Určení charakteristických typů našich vojáků podle jejich příslušnosti k různému sociologickému prostředí podle výsledku našeho pozorování a rozboru jich se stanoviska výchovy . 3 hodiny.

5. Výchovné prostředky a správné jich využití poddůstojníkem. 4 hodiny.
6. Praktické výstupy žáků — budoucích poddůstojníků-vychovatelů — v úlohách velitelů družstev a funkcí jim na roven postavených , 6 hodin,

Uvedenou osnovu stručně objasňují:

K 1. Náš poddůstojník, ať vystupuje jako vychovatel nebo jako cvičitel podřízených, je vlastně učitelem. Neponecháme ho, aby tyto své úkoly plnil formou náhodnou, individuální. Naučíme ho vyučovat vytyčením hlavních zásad vyučovatelských, které jsou: příprava vyučování, uspořádání učiva (postup od známého k neznámému tak, aby logicky jedno z druhého vyplývalo), aby se žáci snadno, bez velkého přemýšlení a trvale učiva zmocnili. Každé vyučování po stránce formální musí mítí úvod, vlastní látku vyučovací, opakování a procvičování, závěr. Další zásady: názorné vyučování, formy vyučovací (přednáška a vyučovací rozmluva), jak se tázati, jak hodnotit odpovědi žáků, vliv osobnosti učitelovy na vyučování.

Učiněné poznatky teoretické budou hned prakticky aplikovány na nejjednodušších příkladech vyučování (instruování základních postojů a obrátů, vojenský pozdrav, kdo je nadřízený a podřízený, výklad o hlášeních a prosbách atd.). Po příkladech přednesených velitelem školy následují krátké výstupy žáků. Takto všeobecně získané poznatky žáků o vyučovatelsví budou později doplněny a upevněny praktickými výstupy žáků jako cvičitelů při technickém a později i taktickém výcviku.

K 2. Vychovávat znamená především poznat přirozenost chovance a podle ní pak užívat účelných prostředků výchovných. Každý člověk má jinou přirozenost. Jsou lidé bystří i tupí, lidé šetrní i bezohlední, čistotní i nečistí, pořádní i nepořádní atd. To platí i o vojínovi. My při vojenské službě musíme přednosti i nedostatky každého vojína zjistit a podle toho musíme vynaložit pak všechno úsilí na to, aby se náš voják vlastností špatných zbavil a naopak osvojil si co nejvíce vlastností dobrých. Tomu říkáme vojína vychovávat. Jaký má být náš voják? (Zde třeba jeho vlastnosti definovat.) Tyto dobré vlastnosti nelze jen chtít a nakomandovat. K tomu musí býti voják určitým způsobem veden, my říkáme vychováván. Vojína vychovávají všichni jeho představení. Z nich nejvíce příležitosti k výchově vojína má poddůstojník, protože je s vojínem nejvíce pohromadě. On především musí spolu působit při výchově vojína, aby byl ukázněný, pořádný, čistotný a v každé společnosti slušný. Tuto svou povinnost musí poddůstojník konati vžd y a všude. Výchova je drobná, mravenčí práce, a její výsledky nejsou tak dobře vidět, jako je tomu na př. u každé práce manuální. Prvními neúspěchy se nesmí dát vychovatel zarazit a odradit. Musí začít mnohdy opět od počátku. Chyby a vady ve výchově musí vychovatel hledat nejdříve u sebe a potom teprve u chovance. K výchově nám slouží t. zv. výchovné prostředky! Poznáme je později. Zatím jen tolik, že je musíme volit a pečlivě vybírat podle přirozenosti vojinů. Ne na každý kabát se hodí stejná záplata. Abychom dosáhli žádaných výsledků ve výchově, musíme dbát i na formu použití výchovných prostředků, musíme hledat nejpříležitější způsob a metodu, jak co možná nejdříve a trvale vojína napravit. Všimněme si práce zahradníka ve školce. Mnohý jeho stromek roste rovně a pravidelně i bez úvazu, kdežto jiný

je třeba uvázat, opět jiný je třeba zbavit cizopasníků, jiný vyžaduje dokonce radikálního, byť i bolestivého řezu v koruně i v kořenech. Právě tak je tomu i při výchově našeho vojáka. Poznáme později celou klaviaturu výchovných prostředků, počínajících významným pohledem a končících určením k raportu. Má-li práce vychovatelská mít úspěch, musí se vychovatel především dopracovat toho, aby poměr mezi ním a chovancem byl přátelsky upřímný, aniž by tím utrpěla autorita vychovatele. Poddůstojník-vychovatel musí s vojínem-chovancem cítit, musí mu mnohdy nahradit starostlivé a pečlivé rodiče (pěstouny), musí mít zájem na pokroku ve výchově chovancově! Při výchově musí vychovatel od chovance požadovat jen věci možné. Musí býti rozumný. Nesmí chtít na př., aby se 20letý až 22letý muž rázem změnil. To by bylo nepřírozené a nerozumné. Musíme pamatovat, že náš voják byl před nastoupením do vojenské služby již od útlého mládí jistým způsobem vychováván rodiči, učiteli, mistry nebo zaměstnavateli i společností, v níž se pohyboval a žil. Stopy této výchovy budou dosti hluboké, aby se daly rázem vymýtit. Vojín musí cítit, že to s ním poddůstojník-vychovatel dobře myslí a že jej vede k jeho osobnímu prospěchu. I přes to pocítí poddůstojník často nevděk vojáků. Leč právě zde musí zachovat klid a rozvahu. Nic nemůže výchovnou práci tak pokazit jako řeči a jednání nerozvážné a ukvapené. Jímí možno ublížit chovanci jako vychovateli, jímí možno vojína zatvrdit tak, že si jeho náklonnost a důvěru více nezískáme. Chraň se demagogie při výchově! Buď ke všem stejně spravedlivý! Buď vojensky rázný, ale přece jen vlídný a laskavý! Vždy si musíš udržet svou autoritu, ale nikoli hrubostí, nýbrž právě vyjmenovanými vlastnostmi. Poddůstojník si musí být vědom toho, že jej budou jeho vojíní ve slově i činu napodobovat. Proto si musí dát pozor na sebe, aby dával vždy a ve všem dobrý příklad. Musí zvláště ještě pamatovat, aby nekritisoval své představené a vyšší, nikdy se neposmíval chybám a nedostatkům vojáků duševně nebo tělesně slabým, nikdy se nedotýkal nešetrně otázek náboženských, nikdy netrpěl klepaření a nikdy si nevypůjčoval věci ani peněz od podřízených. Zachová-li se podle těchto zásad, snadno si udrží autoritu a úctu u podřízených vojáků, jichž k výchově tolik potřebuje.

K 3. Výchova znamená poznat především přirozenost chovancovu, aby pak podle ní mohly býti voleny správné a účelné výchovné prostředky. Poznat přirozenost vojína-chovance pak znamená, že je potřeba vojína pozorovat. Kdy se tak má díť? Vždy, všude a ve všem. Mnohý voják se dovede přetvařovat, takže nám dovede skrýt svou přirozenost. Leč nikdy se tak nemůže díť trvale. Proto si musí poddůstojník všimnout vojína hlavně tehdy, kdy on si myslí, že je nejméně pozorován. Co znamená vypozorovat vojínovu přirozenost? To znamená poznat jeho nitro, jeho přednosti a vady v hodnotách duševních, jeho vlastností, pudy, vášně, sklony a návyky, což zase znamená zjistit směr, způsob, hodnotu a výsledky jeho dosavadní výchovy v životě před vojenskou službou, abychom tak poznali základ, na němž máme budovat. Při tomto pozorování vojína musíme zjistit též citlivá místa v duši vojínově, kde voják, byť jinak povahou byl hrubý nebo apatický, přece jen citlivě reaguje na jisté vzpomínky a připomínky. (Budeme to potřebovat pro volbu a formu výchovných prostředků.) Bývají to zpravidla vzpomínky na domov, na rodiče (na matku), na pěstouny atd.

Poznání vojinů po této stránce bude vyžadovat, aby se jim poddůstojník plně věnoval. Musí s nimi rozmlouvat v přestávkách zaměstnání a hlavně mimo službu. Poddůstojník musí projevit zájem o vojínovu radost i zármutek nad jeho dopisy a zprávami, došlými z domova. Musí též mít zájem o to, jak vojin snáší život ve vojenském prostředí, jak tráví svůj volný čas, zda a jakou společnost vyhledává a jak si v ní počíná. Tímto pozorováním pozná poddůstojník bohatou stupnici lidských přirozeností u svých vojinů a bude z toho potom moci těžiti nejen na vojně, ale jednou i v svém povolání občanském.

K 4. Při pozorování vojinů-chovanců zjistíme, že každý vojin má jinou přirozenost, že není dvou jedinců stejných kvalit, ale že přece jen jsou určité kvality a vlastnosti duševní vždy jistým skupinám vojinů společné. Je to přirozený setrvačný vliv sociologického (objasni populárně) prostředí, v němž vojin před nastoupením do vojenské služby žil a pracoval. Každé povolání nese jisté charakteristické známky práce a povolání i původu jednotlivce, které nezůstávají bez vlivu na utváření povahy jeho i společnosti, k níž dotčený jedinec patří. Pro nás mají tyto vlivy velikou důležitost a význam pro výchovu vojína. Jejich znalost je pro vychovatele právě tak důležitá, jako poznání kvality jedincovy základní přirozenosti. Vlivy sociologického prostředí nám přinášejí do kasárního prostředí vlastnosti pro vojenský řád a pořádek dobré i špatné. Znajíce je, musíme ony dobré podchytit, udržet a rozhojnit, ony špatné pak tlumit a co možná napravovat.

Podle poměrného množství branců z různých sociologických prostředí stavím tři na vojně nejpočetněji zastoupené typy občanských povolání bez ohledu na národnost. Jsou to:

- a) zemědělci, zemědělská dělníci a povolání jim příbuzná,
- b) řemeslníci a zaměstnanci živnostenská,
- c) dělníci tovární, stavební a p.

Na každém z těchto typů pozorujeme tyto důležité jevy sociologické příslušnosti:

K a) Jsou zvyklí tuhé práci, trvající od časného jitra až do pozdního večera. Protože pracují dlouho a těžce, pracují pomaleji (pomalost). Při velké rozloze pozemků a při jejich značné vzdálenosti od obydlí pracují zpravidla bez dozoru (samostatnost). Musí pracovat i za nepohody bez zvláštní ochrany proti nepohodě a tak dlouho, dokud není jistá práce hotova (vytrvalost a velká odolnost fyzická). Protože se jakost práce ukáže při sklizni, musí pracovat důkladně a svědomitě (důkladnost a svědomitost). Pracuje se více individuálně, bez společnosti (zamlklost a hloubavost).

K b) Při dnešním způsobu výroby, konkurenci, poklesu cen a poklesu morálky práce je živnostenský zaměstnanec nucen pracovat většinou rychle (rychlost). Práce rychlá nemůže být důkladná (značná povrchnost). Živnostenská práce se koná zpravidla v dílnách, takže zaměstnanec není vždy zcela vydán nepohodě (choulostivost, snadná reageance na teplo a zimu). Pracuje se zpravidla ve společnosti jiných pracovníků (družnost, veselost) a bez častého dozoru (značná samostatnost).

K c) Většina dělníků pracuje o práci úkolové s časovým omezením (příčinnivost, značný smysl pro spolupráci, návyk přesnému začátku a konci práce). Při práci je dělník stále kontrolován a veden dozorcem,

mistrem (malá samostatnost) a je zhusta při malé mzdě, při málo vydatné stravě a těžké práci vázán k pohybu na stejném, úzce vymezeném místě, k stejné strojové práci od rána do večera (snadná únava fyzická a duševní, skleslost, ale častá vznětlivost). Při práci venku za vedra i mrazu požívá k ochlazení i zahřátí alkohol, což při slabé konstrukci tělesné podryvá zdraví i morálku (alkoholismus, marnotratnost, nespořádaný život).

Výjimky připouštím ve všech třech typech. Vždyť potvrzují pravidlo.

Máme-li uvedených poznatků využít při vojenské výchově, znamená to po využití dobrých stránek sociologického prostředí u všech naznačených typů ještě se stanoviska negace: dosíci při různých výkonech naší výchovou u příslušníků:

- za a) větší rychlosti a bystrosti,
- za b) větší důkladnosti a otužilosti,
- za c) aby pracovali tak dlouho, až je vše, čeho třeba, hotovo, dále pak dosíci jejich větší samostatnosti, klidu a řádné životosprávy.

K 5. Stupnicí výchovných prostředků rozumíme:

A. Všeobecně.

1. Osobní stálý dobrý příklad poddůstojníka-vychovatele.
2. Stálý dozor nad chovancem a dostatečné zaměstnání jeho tak, aby neměl dlouhou chvíli.
3. Návod, pokyn, rada, vysvětlení, jak co činit správně, aby bylo učiněno zadost jak ustanovením předpisů vojenských, tak i zvyklostem společenského řádu.

B. Při jevech záporných.

4. Opětování návodu, pokynu s poukazem na dobré příklady v téže věci u spoluvojinů, pocházejících co možná ze stejných vrstev tak, abychom chovance nezahanbili, ale naopak, abychom u něho vzbudili zdravou řevnivost a touhu se vyrovnat.
5. Domluva chovanci beze svědků s připomínkou mementa, které je mu duševně i citově nejbližší (rodiče, matka atd).
6. Domluva chovanci před spoluvojinými.
7. Výtka chovanci s pokáráním.
8. Pokárání chovance s pohrůzkou „Určení k raportu“.
9. Určení k raportu.

C. Při jevech kladných.

10. Uznání práce nebo výkonu po namáhavé práci, na př. doprání odpočinku.
11. Pochvala, byť i jedním slovem „Dobře“, „Velmi dobře“, „Správně“ atd.
12. Stavění za příklad druhým, bez jeho okázalého vynášení, na př.: „Udělejte to tak správně jako vojin X!“

K 6. Znalosti z probrané látky doplníme a upevníme v praktických výstupech žáků poddůstojnické školy. Začneme těmi nejchápavějšími a nejbystřejšími, u nichž není sporu, že budou poddůstojníky. Dáváme jim praktické a jednoduché náměty z vychovatelství ke kázni, pořádku a čistotě, které odpovídají praktickému životu ve světnici mužstva. Výstupy proto konáme ve světnici mužstva jakožto odpovídajícím prostředím, nikoliv v učebně. Pokusy konáme na poddůstojnících-cvičitelích, kteří

si počínají podle návodů daných jim před výstupem velitelem školy. Po každém několikaminutovém pokusu žáka-jednotlivce provedeme rozbor pokusu. Zjistíme vše dobré, vytkneme špatné a celek uvedeme v soulad závěrem. Praktické výstupy řídí velitel poddůstojnické školy za přítomnosti všech poddůstojníků-cvičitelů. Má-li velitel školy vhodného zástupce, konají se pokusy současně ve dvou skupinách (místnostech). Nestačí-li doba, vymezená mnou pro praktické výstupy, aby se všichni žáci vystřídali, je možno doplnit dobu ke konci školy několika hodinami z večerního opakování. Poslední pokus každého žáka se známkuje a známka má vliv na celkový prospěch žáka poddůstojnické školy.

Kromě naznačeného a zde probraného programu výchovy a výcviku žáků-budoucích poddůstojníků jako vychovatelů vojína velitelem poddůstojnické školy bude jím ve škole m. j. absolvováno též učivo ze Služebního řádu a mravní výchovy vojína, předepsané osnovou školy. O tomto učivu (ačkoli je to s našeho hlediska velmi důležité) poznamenávám jen, že pečlivě připravené bude musit být přednášeno nejen pro žáky školy jako chovance, ale i jako pro budoucí poddůstojníky-vychovatele vojinů. Od obšírnějšího výkladu a rozboru tohoto učiva upouštím proto, že tento poslední požadavek pokládám za samozřejmý a že byl — pokud mi známo — a je v našich poddůstojnických školách prováděn.

Výchova a výcvik poddůstojníků-vychovatelů u roty.

P-I-1 v čl. 33. praví: „Úlohou velitele roty je vychovat dobré poddůstojníky, vštípit vojinům vojenského ducha...“

Z toho hned poznáváme, že to bude velitel roty, který se musí po ukončení poddůstojnické školy věnovati jejím absolventům, — svým příslušníkům. Musí si býti stále vědom toho, že poddůstojnická škola neudělala a nemohla také v tak krátké době při obsáhlosti látky udělat z žáků úplné vychovatele a poddůstojníky vůbec. Musí si býti vědom toho, že škola dala jeho budoucím poddůstojníkům většinou jen zdravé základy, na nichž on teprve bude a musí dále budovat. Výchova a výcvik poddůstojníka přesunutí služby nejsou nikdy hotovy, a proto také nelze nikdy přestat. Všechna práce a všechno úsilí velitele roty po této stránce musí směřovati k výchově a výcviku poddůstojníka vůbec a vychovatele zvláště samostatného, nejen pro dobu vojenské služby v míru, ale i pro dobu války. Vzpomeňme jen na minulou válku. Jako 19letý kadet aspirant byl jsem náhle velitelem roty a desátníci veliteli čet. Jaká ohromná odpovědnost leží potom na poddůstojnících a běda, nebudou-li na tento úkol připraveni. Tato odpovědná práce musí být pro velitele roty radostná. Vždyť má těch absolventů poddůstojnické školy tak málo, že se může každému z nich individuálně věnovat.

Nuže, kdy, jak a v čem se má velitel roty svým budoucím poddůstojníkům věnovat, aby je dále vychovával a vycvičil?

Bude to jednak při nahodilých příležitostech, kdy se jim věnuje individuálně nebo kolektivně, jednak v hodinách další soustavné výchovy a výcviku.

Co rozumíme nahodilými případy?

Velitel roty zjistí na př. na cvičišti nepořádek ve výstroji nebo výzbroji u jistého vojína (vojinů). O přestávce si zavolá příslušného velitele světnice a dá se jím informovati o onom vojinovi, dotazuje se na

výchovné prostředky, jichž velitel světnice u vojína dosud užil nebo jak jich použil. Podle toho pak velitele světnice poučí, poradí mu, jak měl a má nadále správně postupovat, event. mu vytkne závady, jichž se onen poddůstojník ve výchově vojína dopustil. Jde-li o podobný případ kolektivní u několika vojinů z různých světnic, bude velitel roty stejně postupovat ke všem poddůstojníkům.

Jindy velitel roty bude přímým svědkem výchovného postupu absolventa poddůstojnické školy u svěřených vojinů. Zjistí-li závady, bude postupovat podobně jako v případě prvním. Zjistí-li naopak, že počínání absolventa je správné, utvrdí jej v jeho postupu, poradí mu ještě ledacos a pochválí jej, byť i jedním slovem.

Absolventa poddůstojnické školy nebo poddůstojníka již nic tak neodrazuje od radostné a iniciativní výchovné práce a nic mu ji neznechutí tak, jako když cítí, že si jeho činnosti prostě nikdo nevšímá, když vidí, že mu nikdo neporadí, že mu za dosažené úspěchy nikdo neřekne slůvka pochvaly, ale naopak, že se mu i přes úspěchy za každý zjištěný nedostatek u něho nebo u vojinů dostává vždy jen trpké výtky, ba mnohdy i trestu. Tak si výchovu a výcvik poddůstojníků nikdy nesmíme představovat. Poddůstojník musí cítit na sobě osobní vliv svého velitele roty, který dovede podchytit a usměrnit činnost poddůstojníkovu a který také za dobré pochválí, když za vše špatné a zlé tak rád volá vždy k odpovídání.

V nahodilých případech výchovy poddůstojníka u roty půjde zpravidla o případy, které vyžadují co nejrychlejšího zásahu velitele roty. Případy složitější a ty, u nichž není obavy, že vznikne z prodlení škoda, bude velitel roty s poddůstojníky probírat v klidu v hodinách věnovaných další soustavné výchově a výcviku poddůstojníků u roty.

Tyto hodiny jsou součástí programu zaměstnání u roty. Vyučuje v nich velitel roty. Do programu je zařadujeme zpravidla v době odpolední po 1—2 hodinách jednou až dvakrát v týdně. Po dobu tohoto školení svěříme výcvik mužstva gázištům a déle sloužícím poddůstojníkům. Tyto hodiny jsou pokračováním hodin výchovy a výcviku poddůstojníků, absolvovaných ve škole poddůstojnické. Osnova vyučování zůstává v podstatě stejná jako v poddůstojnické škole, jenže se věnujeme více řešení konkrétních případů z výchovy ke kázni, pořádku a čistotě a že zde z výchovného stanoviska důkladněji probíráme dobré vlastnosti vojína pro boj a společenské chování. Příklady z výchovy ke kázni, pořádku a čistotě řešíme zde již podrobněji se zřetelem na poměry u roty, na ubytování, na práci a zaměstnání, ale též se zřením na individualitu jednotlivých vojinů roty, dozoru, péči a výchově velitelů světnic svěřených. Mimořádnou pozornost musíme též věnovat dobrým vlastnostem našeho vojína, z nichž zvláště budeme pamatovat na výchovu k lásce a k statečnosti. Příkladů z naší vojenské historie dávno i nedávno minulé po této stránce máme více než dosti.

Hodiny této výchovy a výcviku poddůstojníků u roty nebudou vždy jen školou v pravém smyslu slova, protože zde poddůstojníci nebudou mnohdy jen trpnými činiteli. Jejich pokračovací výchova a výcvik budou často řešeny formou genetickou, t. j. vyučovací rozmluvou velitele roty s poddůstojníky. Zde budou též probírány jednotlivé, s výchovného hlediska zajímavé případy u roty, budou podávány pokyny velitele roty, poddůstojníci se budou dotazovat na to, čemu nerozumějí nebo v čem si

nevědí rady. Poddůstojníci budou zde velitele roty též informovat o nápadných zjevech u mužstva roty, budou podávat zprávy o výsledcích svých individuálních pozorování u svěřených vojinů. Tím se stane, že bude velitel roty včas informován o náznacích mnohých nerozvážných skutků vojinů (zběhnutí, sebevražda atd.), které může ještě předejít nebo je zmařit.

Zde budou opět absolvovány praktické výstupy poddůstojníků ve funkcích velitelů světnic, stráží, eskort, transportů atd. se stanoviska výchovného a náměty k nim budou postupně ztěžovány. Protože žáků je málo, dostane se na každého, velitel roty může se každému z nich věnovat jednotlivě.

Buduje se na základech daných žákům v poddůstojnické škole, piluje se a brousí.

Jak jsem již dříve naznačil, nebude tato práce nikdy hotova. Vždy a všude bude dosti nové látky a předmětů k výchově a výcviku poddůstojníků presenční služby jakožto prvních vychovatelů vojáka.

Doslov.

Z každého poddůstojníka neuděláme dokonalého vychovatele. Úspěch bude závislý na mnoha činitelích a okolnostech, z nichž hlavními vždy zůstanou individualita poddůstojníka a hodnoty důstojníků cvičitelů a vychovatelů.

Tento závěr nás však naprosto neopravňuje k tomu, abychom na výsledky své činnosti již předem pohlíželi s nedůvěrou a pochybností.

Jestliže se podle Barthových zásad doktriny vychovatelství dají výchovou změnit i pudy zvířecí a dědičnost při působení výchovy není podle téhož pedagoga, filosofa a sociologa absolutní, budou naše úspěchy úměrné stupni vynaloženého našeho úsilí a naší práce.

Jde jen o to, abychom se této práci poctivě věnovali!

Má-li býti tato práce hodnotná, nutno ovšem vždy předpokládat u důstojníků cvičitelů a vychovatelů našeho poddůstojníka zářný dobrý příklad, ucelený charakter, zbavení se náladovosti, spravedlnost i vlídnost, znalost základních pojmů psychologicko-sociologických a trpělivý, metodický postup ve výchově a vyučování. K tomu musí být náš důstojník již od počátku své kariéry důkladně vychováván, počínaje vojenskou akademií, později v kursech velitelů rot, ale po celou dobu i všemi svými představenými, pokud je v hodnosti poručíka až kapitána. Ale i přes to bude potřeba, aby si vychovatel našeho poddůstojníka osvojil potřebné znalosti a vědomosti stálým soukromým studiem.

A znovu podle osobních zkušeností připomínám! Věnujme po této stránce více péče a pozornosti našemu poddůstojníku presenční služby! Budeme-li tak činit, přinese nám to zaručený užitek a výhody, jež nám na druhé straně ušetří práci, již většinou dnes za poddůstojníky presenční služby konáme. Leč získáme i jinak. Ušetříme si mnohé trpké chvíle velitelů rot i velitelů vyšších, jež nám způsobuje nevychovanost a neukázněnost vojinů, zvýšíme hodnotu poddůstojníka i vojáka vůbec a připravíme si hodnotnější dorost pro kádr budoucích děle sloužících poddůstojníků. Zisk armády bude ziskem celého národa a státu československého.

Literatura a prameny.

T. G. Masaryk: „Poselství vojákům“. Praha 1928.

Prof. dr. Václav Maule: „Přednášky o vychovatelství“.

Prof. dr. J. Bláha: „Sociologie sedláka a dělníka“. Praha 1925.

Ing. Cand. K. Šmejkal: „Sociologie vojáka“. Praha 1931 (Orbis).

Příručka všeobecného vzdělání. Praha 1921—1931. Sv. I—III. Vydal VÖV.

Škpt. gšt. Nohava-Havelka: „Rukověť pro poddůstojníky“, Olomouc 1929.

Předpisy A-I 1, P-I 1.

Publikace Státního úřadu statistického, vlastní studium a statistické poznámky z pozorování života našeho vojáka.

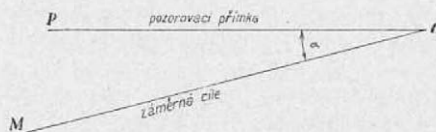
Štábní kapitáni pěch. Fr. Markalous a Fr. Petráček:

Střelba z 9 cm minometů vz. 17. při oboustranném pozorování.

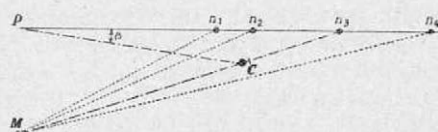
P-I-3 rozlišuje v čl. 71 tři způsoby pozorování:

- osné (pozorovací úhel od 0—100 dc),
- stranové (pozorovací úhel od 100—300 dc),
- bočné (pozorovací úhel větší než 300 dc).

Ačkoli pozorovací úhel je v čl. 70 onoho předpisu správně definován, neodpovídá obraz 37 a 38 znění definice a měl by být upraven takto:

Obr. 1,

Obr. 2.

P = pozorovatelna
C = cíl
 α = pozorovací úhel
M = minomet

Není sporu o tom, že pro rychlý průběh zastřílení i účinné střelby je nejvýhodnější pozorování osné, neboť jinak nemůže pozorovatel dobře posoudit polohu nárazu vzhledem k záměrné cíle, což je však pro velení oprav směru i dostřelu nutné. Při pozorování stranovém anebo bočním — v praxi je to úplně stejné — můžeme určit polohu nárazu jen vzhledem k pozorovací přímce, a nemá tedy praktického významu oba způsoby pozorování rozlišovat.

Je-li pozorovatelna na př. vlevo od spojnice minomet — cíl (obráz. 2), může ležet náraz miny, který jsme na pozorovatelně viděli pod úhlem β , vzhledem k minometu takto:

- vlevo, krátký n_1 ,
- vlevo na úrovni cíle n_2 ,
- v čáře, dlouhý n_3 ,
- vpravo, dlouhý n_4 .